

Strategische Agenda

Vaart maken voor vitale economie!

Vervoer over water en de natte economie in Friesland

Het Friese havenecosysteem vormt een belangrijk onderdeel van de economie in Friesland. Dit havenecosysteem¹ levert een substantiële bijdrage aan de brede welvaart van Friesland, draagt bij aan de betrouwbare bevoorrading van het achterland en de goederenstromen van en naar Europa met bijbehorende im- en export markt.

Deze zogenaamde natte economie² is gekoppeld aan de acht industriële binnenhavens³ in Friesland en zorgt voor circa 6.900 directe en indirecte arbeidsplaatsen.⁴ De totale toegevoegde waarde van deze sector bedraagt jaarlijks €924 miljoen en biedt een hoge toegevoegde waarde per arbeidsplaats.⁵ Ter vergelijking de toegevoegde waarde van de sectoren landbouw, bosbouw & visserij en horeca (directe werkgelegenheid) tezamen bedragen in Friesland €933 miljoen per jaar volgens het CBS, peiljaar 2018.⁶

Hoewel de individuele havens een beperkt volume aan overslag hebben is de gezamenlijke overslag van dit Friese havennetwerk, na Port of Zwolle en Port of Twente, het grootste binnenvaartcluster in Nederland. Bovendien is in de afgelopen 10 jaar de overslag met 25% toegenomen (1,5 mln. ton) tot 7,5 mln. ton in 2018.

De sector levert daarnaast een belangrijke bijdrage aan het bereiken van doelstellingen op het gebied van CO₂- en stikstof-reductie. Een gemiddeld binnenvaartschip stoot 8,5 keer minder CO₂ uit per tonkilometer dan een gemiddelde vrachtwagen.⁷ Daarnaast spelen de bedrijven in de keten van inzameling, aanvoer, verwerking of opwerking van grondstoffen in de natte economie een cruciale rol in transitie naar een duurzame en circulaire economie.

Om kansen en mogelijkheden die deze economie biedt te kunnen verzilveren en positieve ontwikkelingen te versnellen biedt het Havennetwerk Fryslân organiserend vermogen. Het netwerk brengt partijen⁸ bijeen en zorgt voor een gezamenlijk onderschreven strategische agenda waardoor focus, zichtbaarheid, lobby mogelijkheden en resultaat ontstaat.

Het Friese havenecosysteem vormt een belangrijk onderdeel van de economie in Friesland

¹ Havenecosysteem bestaat uit bedrijven met een vervoersaanbod tot en met bedrijven met een ladingaanbod en de watergebonden bedrijvigheid met een eigen (maak)industrie.

² De natte economie wordt gevormd door bedrijven die afhankelijk zijn van of gebruik (willen) maken van vervoer over water in hun primaire proces.

³ De acht industriële binnenhavens in Friesland zijn: Achtkarspelen, Drachten, Harlingen, Heerenveen, Leeuwarden, Lemmer, Sneek en Tytsjerksteradiel.

⁴ Factsheet Havennetwerk Fryslân, september 2021.

⁵ CBS, peiljaar 2018.

⁶ Brede ruimtelijke-economische analyse van de Friese havens en vaarwegen (Panteia, 2016).

⁷ www.co2emissiefactoren.nl/lijst-emisiefactoren/.

⁸ Bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten en provincie.

Havennetwerk Fryslân

Het doel van het Havennetwerk Fryslân is om samen met betrokken partijen het vervoer over water rendabel te houden, te maken en uit te bouwen zodanig dat de modalsift van weg naar water wordt gestimuleerd en bevorderd en een reverse-modalshift⁹ wordt voorkomen.

Hiervoor is nodig:

- Economisch maatschappelijke waardering
- Groei en bundeling van de natte economie en ladingvolume
- Lerend en toekomstig bestendig systeem
- Beschikbaarheid van arbeidskrachten
- Efficiënt en helder havensysteem (incl. bijbehorende infrastructuur)

De strategische agenda is erop gericht om deze elementen ten positieve te beïnvloeden.

⁹ Verplaatsing van ladingstromen van het water naar de weg.

Strategische agenda

1 Verbeteren zichtbaarheid en imago

Friesland is bekend als waterrijk gebied met een uitgebreid waternetwerk. De omvang, de potentie en het belang van de natte economie in Friesland is bij veel potentiële gebruikers en besluitvormers nog niet bekend. Het vergroten van de zichtbaarheid van de natte economie en haar potentie in combinatie met het versterken van haar imago is van belang om de doelstelling van het Havennetwerk te bereiken.

- Tijdens de netwerkbijeenkomsten van het Havennetwerk Fryslân (tenminste 2 keer per jaar) worden aan de hand van actualiteiten en ontwikkelingen concrete kansen en knelpunten geïnventariseerd. Partijen maken afspraken over acties die nodig zijn om deze kansen te verzilveren of knelpunten op te lossen. Dit kunnen o.a. afspraken zijn over: samenwerking met andere netwerken, partijen of onderwijsinstellingen, kennis uitwisselingsbijeenkomsten, communicatietrajecten en publicaties, inzetten van ambassadeurs, verhogen van de organisatiegraad binnen het lokale havenecosysteem.

2 Verzamelen en ontsluiten data en informatie

Voor de modalshift van weg naar water, de bundeling van lading, het vergroten van het ladingvolume en de ontwikkeling van nieuwe vervoersconcepten is het verzamelen en ontsluiten van data en informatie van

belang. Bij de bedrijven in de natte economie in Friesland is veel data en informatie aanwezig over ladingvolume, ladingstromen en ladingpotentie. Door deze data en informatie bijeen te brengen ontstaat het noodzakelijke overzicht en inzicht om tot de gewenste ontwikkeling te komen.

- Betrokken partijen bij het Havennetwerk Fryslân organiseren zich om, tezamen met kennisinstututen en bestaande initiatieven (bijvoorbeeld NewWays Noord-Nederland¹⁰), de mogelijkheden voor het bundelen van ladingstromen, vergroten van ladingvolume en het aanboren van latente lading te benutten. Het Havennetwerk zorgt voor de verbinding met potentiële partners en verzamelt actuele kennis over “best practices”.

foto: Joachim de Ruijter

¹⁰ go-off-road.nl/werkwijze-impact/

3 Verduurzaming, energietransitie en circulaire economie

Friesland heeft een opgave op het gebied van verduurzaming, energietransitie en de transformatie naar een circulaire economie. De provincie heeft de ambitie geformuleerd om in 2025 te behoren tot de top-3 Europese regio's in de transitie naar een circulaire economie¹¹. De bedrijven in de natte economie spelen hierbij een belangrijke rol. Enerzijds is het stimuleren van vervoer over water een instrument om klimaat doelstellingen te bereiken. Anderzijds zijn de bedrijven in de natte economie in staat om de noodzakelijke verduurzaming, energietransitie en circulaire economie te omarmen en op basis van innovaties -en in aansluiting bij onderzoeksprogramma's- de benodigde nieuwe commerciële concepten te ontwikkelen en levensvatbaar te maken.

¹¹ Beleidsnota economie provincie Fryslân 2021 – 2025

¹² De vereniging Circulair Friesland is opgericht door het Friese bedrijfsleven en vormt inmiddels een triple helix tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid. Het is een actief en open netwerk van circulaire voorlopers, waaronder alle Friese overheden en grote kennisinstellingen. Het programma is vormgegeven langs een aantal thema's waaronder Mobiliteit. Het Havennetwerk wil graag het ontbrekende thema vervoer over water invulling geven binnen dit programma.

• Het Havennetwerk Fryslân organiseert voor en namens betrokken partijen activiteiten gericht op het verwerven en verbreden van kennis en relaties op het thema verduurzaming, energie-transitie en circulaire economie. Hierbij wordt gedacht aan het organiseren van verdiepingssessies zoals “Grondstoffen Hub Fryslân”, “Business-case Duurzame Haveninfrastructuur”, “Local Energy Balance”. Daarnaast zoekt het netwerk aansluiting bij organisaties (bijvoorbeeld Circulair Friesland¹²) en kennisinstellingen (bijv. Maritieme Academie, Stenden, AI Hub Noord-Nederland) die reeds actief zijn op deze thema's zodat er synergie en verrijking ontstaat voor het geheel.

4 Aantrekkelijke werkomgeving

Onder druk van noodzakelijke klimaat-, transitie-opgaven en verduurzamingsstrategieën is de natte economie een sector waar veel innovatie plaats vindt de komende jaren. Enerzijds omdat de transitieopgaven business opportunity's bieden en anderzijds omdat de sector toekomstbestendig moet blijven. Friesland heeft te maken met een vertrek van jonge arbeidskrachten uit de provincie en een teruglopende beroepsbevolking¹³. Het vinden, binden en behouden van personeel wordt steeds moeilijker. In een krappe arbeidsmarkt is een innovatieve omgeving een troefkaart die opgepakt en uitgewerkt moet worden. Dit vraagt coördinatie en structuur omdat de associatie met innovatief en aantrekkelijk niet vanzelfsprekend is.

- Het Havennetwerk Fryslân zet zich in om samen met bedrijven, kennisinstellingen en overheden actief de kansen en mogelijkheden van werken binnen de natte economie voor het voetlicht te brengen. De betrokken partijen van het Havennetwerk Fryslân bepalen gezamenlijk op welke wijze dit invulling krijgt bijvoorbeeld door het opzetten van een trainee/stagepool, arbeidsmarkt-safari, flexpool of seizoenswerkpool voor vakspecialisten.

5 Optimalisatie havenoperatie

Het stimuleren en bevorderen van vervoer over water vraagt om een optimalisatie van de havenoperatie. In de ideale situatie maakt het voor schepen, logistieke dienstverleners of verladers niet uit welke haven of overslaglocatie je gebruikt in Friesland. Tarieven, digitale systemen en regels zijn op elkaar afgestemd als ware het één haven. Brug- en sluisbedieningen zijn ingericht op het bevorderen van vervoer over water en sluiten aan bij preferente ladingstromen.

- Betrokken partijen van het Havennetwerk Fryslân maken periodiek (bijvoorbeeld 2 jaarlijks) vanuit de eigen praktijk en ervaring een helder overzicht van knelpunten en optimalisatie mogelijkheden voor de havenoperatie. Haven- en vaarwegbeheerders¹⁴ worden uitgenodigd hier kennis van te nemen en gemeenschappelijk een beeld te vormen wat nodig is voor het stimuleren en bevorderen van vervoer over water.

¹³ Demografische overgang in Fryslân - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)

¹⁴ Beheerders zijn o.a. Provincie Fryslân, RWS, Waterschappen, ProRail, Gemeenten en Port of Harlingen.

6 Verbetering infrastructuur van havens en vaarwegen

Het op orde zijn van de infrastructuur in havens en van vaarwegen is een randvoorwaarde om het havenecosysteem van Friesland te laten functioneren. Dat geldt ook voor partijen¹⁵ die geen onderdeel uitmaken van de natte economie maar die wel gebruik maken van waterwegen en havens in Friesland. Een robuust systeem waar ruimte is voor verschillende soorten van gebruik vraagt echter om afstemming en slimme oplossingen. Het huidige infrastructuursysteem voldoet niet op alle punten aan de eisen die gebruikers stellen aan bereikbaarheid, veiligheid, capaciteit en

toekomstbestendigheid. Verbetering en uitbreiding van de infrastructuur (incl. elektrificatie en openbare laad- & loskades) is noodzakelijk om ruimte te creëren voor groei en ontwikkeling van diverse soorten van gebruik.

De betrokkenen bij het Havennetwerk Fryslân hebben de behoefte om gezamenlijk met kennisnetwerken¹⁶, haven- en vaarwegbeheerders en brancheverenigingen¹⁷ te exploreren wat benodigd is om de huidige infrastructuur en het gebruik daarvan te optimaliseren. Het Havennetwerk Fryslân zet zich in om de verbinding tussen verschillende partijen tot stand te brengen zodanig dat het bijeenbrengen van kennis en expertise vanuit verschillende invalshoeken kan leiden tot verbeteringen voor het geheel.

¹⁵ De watersport en waterrecreatie zijn eveneens belangrijke gebruikers van de Friese waterwegen en havens.

¹⁶ Bijvoorbeeld Topsector Logistiek, Stichting Waterrecreatie Nederland, Nederlandse Vereniging Binnenhavens

¹⁷ Bijvoorbeeld Hiswa-Recron en CBRB

Organisatie

Havennetwerk Fryslân is een platform waarbij Friese ondernemers uit de natte economie, kennisinstellingen en overheden die een belang zien in samenwerking samen optrekken om vervoer over water te stimuleren en bevorderen.

Het Havennetwerk Fryslân kenmerkt zich doordat:

- Friese bedrijven het fundament vormen van het platform,
- Kennisinstellingen en Friese overheden een ondersteunende en stimulerende rol hebben;
- Platform toegankelijk is voor participanten (publiek en privaat);
- Bekostiging van het netwerk plaats vindt door participanten (publiek en privaat);
- Participanten zijn Friese bedrijven, overheden en kennisinstellingen;
- Voor de uitvoering van het programma van het platform een uitvoeringsorganisatie wordt aangesteld.

Het Havennetwerk Fryslân krijgt een rechtspersoon in de vorm van een stichting. Door de stichtingsvorm

ontstaat een heldere eenvoudige structuur waardoor inhoudelijk resultaat wordt bereikt en een heldere en transparante administratie over de hybride bekostiging van het platform kan worden gevoerd.

Het bestuur van de stichting wordt gevormd door enkele leden van private partijen van het netwerk (geen overheid). Het bestuur heeft als taak:

- ▶ Vaststellen van het meerjarenprogramma;
- ▶ Aanstellen van uitvoeringsorganisatie;
- ▶ Verantwoording over resultaat en middelen.

De stichtingsvorm maakt het mogelijk praktische zaken te regelen zoals het openen van een bankrekening en het voeren van een eigen financiële administratie.

Bekostiging

Het platform zit in een opbouwfase. Op dit moment worden de activiteiten van het Havennetwerk bekostigd door enkele Friese gemeenten. De gemeente Smallingerland treedt op als opdrachtgever naar de uitvoerende partij. De uitvoerende partij is aangesteld voor de duur van dit project naar aanleiding van een meervoudig onderhandse aanbesteding.

Gezien de kenmerken van het platform is het logisch dat op enig moment bedrijven gaan bijdragen aan de bekostiging van het platform waarvan zij het fundament vormen. In een periode van 2 jaar moet de stichting op basis van jaarlijkse bijdragen van de private participanten en overheden groeien naar een volledige bekostiging van het platform.

Addendum Jaarprogramma

Het addendum is een overzicht van datgene waar de komende periode concreet op wordt ingezet. Het addendum wordt jaarlijks opgesteld waarbij de basis voor de activiteiten voortkomt uit de Strategische Agenda geconcretiseerd naar aanleiding van netwerk-bijeenkomsten en actualiteiten.

Programma najaar 2022 – voorjaar 2023

Actielijn 1:

- Verbeteren zichtbaarheid en imago

Actielijn 2:

- Verzamelen en ontsluiten data en informatie

Actielijn 3:

- Verduurzaming, energietransitie en circulaire economie

Actielijn 4:

- Aantrekkelijke werkomgeving

Actielijn 5:

- Optimalisatie havenoperatie

Actielijn 6:

- Verbetering infrastructuur van havens en vaarwegen

Samenwerking

De volgende partijen onderschrijven het belang van een goede samenwerking om te komen tot meer vervoer over water in de provincie Fryslân en verbinden zich daartoe aan de Strategische Agenda, 4 oktober 2022:

Ondernemingen

Overheden

Belangenorganisaties

Kennisinstututen en overige partijen

Haven Netwerk Fryslân

Havennetwerk Fryslân

p/a Port of Harlingen
Postbus 225
8860 AE Harlingen

T 0517 723 333

info@HavennetwerkFryslan.nl

Bestuur Havennetwerk Fryslân

Dhr. F. van Kerkhof (voorzitter)
Dhr. A. de Jong (vice voorzitter/secretaris)
Dhr. R. Bakker

Adviesgroep Havennetwerk Fryslân

Dhr. R. Alink (Sterk)
Dhr. L. Weesies (Wenau)
Dhr. T. Leenstra (Fritom)
Dhr. P. Pot (Port of Harlingen)
Dhr. J. ten Caat (Port of Harlingen)
Dhr. M. Swenne (Gemeente Smalingerland)

Programmamanager Havennetwerk Fryslân

Mevr. L. (Leontine) de Koning
Mail: Leontine@aurum.link
06 10 88 94 36

Ambassadeur Havennetwerk Fryslân

Dhr. J.J. (Jaap Jelle) Feenstra
Mail: JJFeenstra@hotmail.com
06 51 17 48 76